

А. А. Суходольська,

кандидат юридичних наук, доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5794-9167>

ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКОНОДАВСТВІ ПРО ФАКТОРИНГ (ПЕРЕМІЩЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ)

Державне некомерційне підприємство
«Державний університет «Київський авіаційний інститут»
проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна
E-mail: a.suhodols@gmail.com

Мета: дослідити нормативно-правові акти та стандарти як на рівні національного, так і міжнародного права, теоретико-правові, етичні, моральні засади укладення договорів факторингу та судової практики. **Методи дослідження:** порівняльно-правовий, спеціально-юридичний, синтезу та узагальнення, спостереження, загальнонаукові методи аналізу. **Результати:** на підставі повного та всебічного дослідження проблем реалізації правових норм у сфері захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності у законодавстві про факторинг розробити системні висновки і пропозиції, які визначають шляхи вдосконалення функціонування правового механізму у цій сфері господарських відносин з метою визначення засад та умов дотримання державою основних конституційних гарантій і ратифікованих Верховною Радою міжнародних договорів з урахуванням дослідження основних прав та обов'язків підприємств, а також повноважень органів виконавчої влади, котрі є регулятором зазначених відносин в Україні. **Обговорення:** встановлено, що питання захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності у законодавстві України про факторинг потребує регулювання на ринку економічних послуг та подальшої адаптації до права Європейського Союзу, комплексного аналізу законодавства та дослідження практики його реалізації і судового захисту, а також вироблення єдиного механізму захисту договірних сторін, котрий буде ґрунтуватися на принципах рівності, справедливості, добросовісності та не суперечити суспільним інтересам.

Ключові слова: факторинг; зобов'язання; факторинг з регресом; недобросовісна поведінка; добросовісність; картельна змова.

Постановка проблеми та її актуальність.

Питання захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності у законодавстві про факторинг є однією зі складових приватного права, зокрема права на свободу підприємницької діяльності. Беззаперечно, що дотримання прав, свобод підприємницької діяльності може бути реалізоване належним чином при умові розробки і реалізації єдиного правового механізму правового регулювання, котрий би відповідав європейським принципам та практиці застосування. Цей механізм має бути спрямований на забезпечення низки гарантій, зокрема в захисті у

справедливому суді, захисті компетентними органами. Важливо, щоб при його розробленні кожен учасник відчував ступінь своєї персональної відповідальності та взятих на себе політичних і моральних зобов'язань, а також юридичних обов'язків. Адже неможливо побудувати правову державу, якщо не будуть долатися такі негативні явища у підприємницькій діяльності, як антиконкурентні узгоджені дії, монопольні схеми, недобросовісна поведінка учасників та інше.

Соціальні цінності визначають сутність права і його призначення у суспільстві, а тому ма-

ють гарантуватися і забезпечуватися державою [12]. Разом з тим, останнім часом виникає багато питань щодо прозорості та добросовісності поведінки суб'єктів підприємництва, щодо їх контрагентів, а також дійсності укладених правочинів, зокрема договорів факторингу.

Правова невизначеність та неналежне законодавче регулювання можуть слугувати середовищем недобросовісності у підприємницьких відносинах, порушувати майнові права як окремих юридичних і фізичних осіб, а також слугувати інструментом незаконного збагачення та бути причиною економічного занепаду держави.

Отже, для пошуку шляхів подолання економічних кризових явищ, які спричинила російська агресія, і забезпечення сталого розвитку країни виникла необхідність аналізу чинного законодавства та з'ясування потреби у новелізації правового регулювання, змін регламентації правил і процедур у сфері господарських правовідносин, зокрема договорів факторингу.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Предметом дослідження є теоретико-правові засади, норми міжнародного права, нормативно-правові акти національного законодавства, наукові праці, присвячені проблемам регулювання факторингу, зокрема, права на захист порушених прав суб'єктів, господарських та цивільних правовідносин.

Основним підґрунтям для теоретично-правового огляду і аналізу результатів дослідження стали публікації відомих українських та зарубіжних учених, котрі є представниками різних галузей права і економіки, зокрема соціології та філософії права, теорії та історії держави і права, цивільного права, адміністративного, міжнародного, конституційного права, банківського права, у тому числі таких, як М. Аубоін, Г. Смайт, І. Бабич, І. Безклубий, В. Костицький, І. Сопілко, Л. Нецька, Є. Рябоконт, Н. Тараба, А. Якимчук та інші.

Мета статті полягає у дослідженні проблем ефективності реалізації національного законодавства та норм міжнародного права, пошуку шляхів удосконалення механізму правового регулювання договорів факторингу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На сьогодні існує чимало варіантів тлумачення договорів «факторинг», і слід зазначити, що воно залежить від того, представник якої наукової школи його надав.

Незважаючи на те, що Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 року відзначається зростання кількості випадків укладення договору факторингу в останні роки [24], сьогодні сформувалася суспільна потреба вдосконалення правового регулювання факторингу. Незавершеність та інші проблеми законодавчого регулювання факторингу зумовлюють неоднорідну судову практику вирішення спорів у цій сфері, що може призводити до порушення прав суб'єктів, зокрема, господарських та цивільних правовідносин.

Ці проблеми знайшли своє відображення у відповідних документах органів державної влади України. Так, у Концепції регулювання факторингу в Україні, схваленої Правлінням Національного банку в Україні 20 червня 2023 року, відзначено, зокрема, що законодавче регулювання факторингу в Україні не відповідає міжнародній практиці, не забезпечує належний захист факторів та клієнтів, а чинне законодавче регулювання обмежує розвиток окремих видів факторингу [11].

Крім того, у Білій Книзі «Майбутнє регулювання ринку факторингу» зазначено, що в Україні переважно розвивається факторинг у його неklasичному розумінні: купівля для подальшого врегулювання проблемних або непрацюючих кредитів. Цими послугами користуються як діючі банки для очищення балансів, так і банки, які перебувають у стадії ліквідації. Такі послуги потрібні й фінансовим компаніям, які наразі активно нарощують сегмент кредитів «до зарплати». Національний банк України вважає, що для забезпечення ефективного функціонування економіки сектор факторингу потребує реформування та вдосконалення, зокрема через оновлене регулювання [3].

Наразі започатковано процес вдосконалення законодавства, що регулює відносини у галузі факторингу. Європейським банком реконструкції та розвитку було запропоновано: підготовку попереднього проєкту законодавчих про-

позицій щодо імплементації Концепції регулювання факторингу в Україні відповідно до технічного завдання, розробленого Національним банком України, яка планувалася на 2–3 квартали 2023 року; опрацювання та фіналізація проєкту законодавчих пропозицій Національним банком України – на 4 квартал 2023 року; громадське обговорення законодавчих пропозицій щодо імплементації Концепції – на 1 квартал 2024 року; доопрацювання законодавчих пропозицій за результатами громадського обговорення, затвердження законодавчих пропозицій Правлінням Національного банку України та направлення їх до Верховної Ради України – на 2 квартал 2024 року з подальшим супроводженням проєкту у Верховній Раді України [11]. На сьогодні ці проблеми ще не вирішені, тому питання вдосконалення правового регулювання факторингу на теперішній час залишається відкритим.

У чинному законодавстві України визначення договору факторингу міститься в декількох нормативно-правових актах:

- Цивільний кодекс України (надалі - ЦК України): згідно з абз. 1 ч. 1 статті 1077 ЦК України за договором факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги) одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату (у будь-який передбачений договором спосіб), а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника). А відповідно до ч. 1 статті 1078 ЦК України предметом договору факторингу може бути право грошової вимоги, строк платежу за якою настав (наявна вимога), а також право вимоги, яке виникне в майбутньому (майбутня вимога) [29];

- Господарський кодекс України (надалі - ГК України): згідно з ч. 1 статті 350 ГК України банк має право укласти договір факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги), за яким він передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони за плату, а друга сторона відступає або зобов'язується відступити банку своє право грошової вимоги до третьої особи [5];

- Закон України «Про банки і банківську діяльність»: згідно з п. 3 ч. 1 статті 49 зазначе-

ного Закону України факторинг визначається як придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги. Стаття 47 цього Закону (п.6 частини II) передбачає, що *банки на підставі банківської ліцензії* мають право здійснювати такі банківські операції, як придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог та прийом платежів (факторинг) [20].

Інші юридичні особи відповідно до частини III статті 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність» мають право здійснювати операції придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги (факторингу) на підставі ліцензії на здійснення окремих банківських операцій.

У міжнародному праві визначення договору факторингу надано у Конвенції Міжнародного інституту з уніфікації приватного права (далі по тексту – УНІДРУА) про міжнародний факторинг 1988 року, яка ратифікована Верховною Радою України та набрала чинність для України з 1 липня 2007 року. За цим документом факторинг є договір, укладений між однією стороною (постачальником) та іншою стороною (фактором), відповідно до якого:

(а) постачальник відступає або може відступати фактору право грошової вимоги, яке випливає з договорів купівлі-продажу товарів, укладених між постачальником та його покупцями (боржниками), крім договорів купівлі-продажу товарів, придбаних в першу чергу для їхнього особистого, сімейного або домашнього використання;

(б) фактор має виконувати принаймні дві з таких функцій: фінансування постачальника, включаючи надання позики та здійснення авансових платежів; ведення обліку (головної бухгалтерської книги) щодо дебіторської заборгованості; пред'явлення до сплати грошових вимог; *захист від несплат боржників*;

(с) *боржники повинні бути повідомлені про відступлення права грошової вимоги* [10].

Відповідно до ухваленого у Європейському Союзі Положення про вимоги до капіталу ЄС 575/2013/EU, факторингом є договірна угода

між бізнесом («цедент») і фінансовою організацією («фактор»), за якою цедент передає або продає свою дебіторську заборгованість фактору, в обмін на що фактор надає цеденту одну або більше з наведених нижче послуг щодо відступленої дебіторської заборгованості:

(а) аванс у відсотках від суми відступленої дебіторської заборгованості, як правило, короткостроковий, без зобов'язань і без автоматичного пролонгації; (б) *управління дебіторською заборгованістю, стягнення та захист кредиту, за допомогою якого, загалом, фактор адмініструє книгу продажів (звітність) цедента та збирає дебіторську заборгованість від свого імені*; для цілей розділу IV факторинг розглядається як фінансування торгівлі [1].

Зазначимо, що у Концепції регулювання факторингу в Україні, схваленої Правлінням Національного банку в Україні 20 червня 2023 року, розкрито модель торговельного факторингу, а саме: факторинг визначається як фінансова послуга для виробників та постачальників, що ведуть торговельну діяльність на умовах відстрочки платежу. Ця діяльність складається з наступних кроків: 1) продавець укладає комерційні угоди з покупцями; 2) продавець поставляє товар та виставляє рахунок-фактуру на умовах з відстрочкою платежу; 3) продавець відступає право грошової вимоги фактору; 4) фактор повідомляє покупця про відступлення та заміну кредитора в зобов'язанні; 5) продавець негайно отримує аванс від фактора; 6) в день сплати рахунку-фактури покупець сплачує фактору повну суму рахунку [11].

Необхідно звернути увагу на позицію регулятора – Національного банку України – щодо ризиків, які виникають у правовідносинах з факторингу: 1) аналіз сучасної ринкової практики свідчить про наявність випадків встановлення заборони на відступлення торговельної заборгованості фактору, яка обмежує можливість продавця отримати фінансування; 2) переказ покупцем коштів за поставлену продукцію (товари, послуги) здійснюється продавцю, а не фактору [11].

На розвиток згаданих раніше Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг 1988 року та Положення Європейського Союзу про вимоги до капіталу ЄС 575/2013/EU у Білій книзі «Майбутнє регулювання ринку факторин-

гу» визначається, що суть класичної факторингової діяльності полягає у тому, що факторингова компанія (надалі також – фактор) надає клієнту фінансування, а клієнт відступає їй своє право грошової вимоги до боржників. Такі права вимоги можуть виникати, зокрема, з договорів поставки, надання послуг тощо. Водночас факторингова діяльність може включати надання пов'язаних додаткових послуг, зокрема управління та облік дебіторської заборгованості, юридичне консультування стосовно договорів клієнта, за якими відступається право вимоги тощо. Суть некласичної моделі факторингової діяльності полягає у тому, що факторингова компанія бере участь в управлінні проблемною заборгованістю [3].

Відповідно до п.11 ч.1 статті 4 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» факторинг віднесено до фінансових послуг, а п. 5 ч. 1 ст. 1 цього ж Закону встановлює, що факторинг – це «фінансова послуга – операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів» [22].

Саме ж тлумачення факторингу як фінансової послуги міститься у Розпорядженні Національної комісії України, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг «Про віднесення операцій з фінансовими активами до фінансових послуг та внесення змін до розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України», відповідно до якого фінансова послуга факторингу – це сукупність певних операцій з фінансовими активами (крім цінних паперів та похідних цінних паперів). До таких операцій віднесено:

- фінансування клієнтів – суб'єктів господарювання, які уклали договір, з якого випливає право грошової вимоги;

- набуття відступленого права грошової вимоги, у тому числі права вимоги, яке виникне в майбутньому, до боржників за договором, на якому базується таке відступлення;

- отримання плати за користування грошовими коштами, наданими у розпорядження клієнта, у тому числі шляхом дисконтування суми боргу, розподілу відсотків, винагороди, якщо інший спосіб оплати не передбачено договором, на якому базується відступлення [21].

У правовій доктрині та у фінансово-економічній літературі факторинг визначається як:

- фінансування постачань із відстрочення платежу, страхування ризиків, пов'язаних із відстроченням платежу, а також управління дебіторською заборгованістю [23, с. 110];

- універсальна система фінансового обслуговування клієнтів, до якої входить бухгалтерський облік, розрахунки з постачальниками і покупцями, страхування, кредитування, представництво [4, с. 54];

- факторингова послуга – вид фінансової послуги, нематеріальний результат взаємодії між суб'єктами в процесі задоволення з метою *отримання доходу одним учасником* (виробником факторингової послуги) потреби в додаткових фінансових ресурсах іншого (споживача факторингової послуги, клієнта), що реалізується шляхом викупу достроково несплаченої дебіторської заборгованості з дисконтом за власний рахунок з *подальшим її отриманням від боржника в обумовлений період* [7];

- правова сутність факторингу полягає в одержанні клієнтом від фінансової установи – фактора – грошових коштів в обмін на відступлення останньому належного йому права грошової вимоги до третьої особи (боржника) за укладеним між клієнтом та боржником договором. Інакше кажучи, клієнт (кредитор), якому належить право грошової вимоги до свого контрагента, не чекаючи оплати за проданий товар (роботу, послугу), відступає свою вимогу банку або іншій фінансовій установі, одержуючи при цьому відразу грошові кошти [28];

- банківська операція, суть якої полягає в придбанні банком (фактором) у постачальника (продавця) права вимоги у грошовій формі на дебіторську заборгованість покупців за відвантажені їм товари (виконані роботи, надані послуги), з прийняттям ризику виконання такої вимоги, а також приймання платежів [26, с. 351].

- банківська операція чи комплекс послуг, наданих клієнту спеціалізованою компанією (фактором) в обмін на передачу дебіторської заборгованості (обов'язковим є перехід права власності на дебіторську заборгованість) [14, с. 101–102].

- комплексна фінансова операція, що включає в себе придбання банком (чи фактор-фірмою) права вимоги щодо виплати за фінансовими зобов'язаннями, що виникли між контрагентами в процесі реалізації продукції, з метою поповнення оборотних коштів постачальника, що може супроводжуватися веденням бухгалтерського обліку постачальника, управлінням дебіторською заборгованістю та страхуванням постачальника від фінансових ризиків [30, с. 150];

- під факторингом також розуміється правочин з надання комплексних послуг із фінансування під відступлення права грошової вимоги, як такий що враховує наявність як зобов'язань із відступлення, так і зобов'язань із фінансування [25, с. 139–140].

- зазначені послуги за договором факторингу надаються фактором клієнту за плату, розмір якої визначається договором. При цьому сама грошова вимога, передана клієнтом фактору, не може розглядатись як плата за надану останнім фінансову послугу [6, с. 85–86];

- процес перевідступлення банку або факторингової компанії неоплачених боргових зобов'язань, які виникають між контрагентами в процесі реалізації товарів і послуг на умовах комерційного кредиту та супроводжуються елементами юридичного, страхового, інформаційного та бухгалтерського обслуговування постачальника [15, с. 18].

У юридичній та економічній літературі більшість із тлумачень поняття факторингу висвітлюють його з фінансово-економічної точки зору. Але економічна складова факторингу не розкриває в повному обсязі його змісту як цивільно-правового зобов'язання, спрямованого на надання факторингових послуг. Наприклад, як зазначалося вище, у Положенні про вимоги до капіталу ЄС 575/2013/EU зміст договору факторингу визначається як такий, за якого здійснюється передача або продаж дебіторської заборгованості фактору в обмін на певні послуги щодо відступленої дебіторської заборгова-

ності. Разом з тим в ЦК України поняття «дебіторської заборгованості» не передбачено, оскільки такий термін не є юридичним і використовується у сфері бухгалтерського обліку та фінансів «як технічне відображення фактичних відносин, що виникли між сторонами».

Погоджуємося з К.В. Коломієць у тому, що поняття права грошової вимоги, яке є предметом договору факторингу, і поняття «дебіторська заборгованість» можна кваліфікувати як споріднені. Про таку спорідненість дозволяє вести мову та обставина, що обидва терміни відображають майновий характер учасників правовідносин, наявність невиконаного зобов'язання щодо здійснення відповідного платежу. Тобто, є підстави, які дозволяють розглядати термін «дебіторська заборгованість» як синонім права вимоги за невиконаними грошовими зобов'язаннями третіх осіб [9, с. 74].

Однак аналізуючи судову практику, можна дійти висновку, що договори факторингу можуть бути різних видів, зокрема факторинг з регресом, без регресу, відкритий факторинг, закритий факторинг, внутрішній факторинг, зовнішній факторинг (міжнародний), реальний факторинг, консенсуальний факторинг та т.д., котрі на сьогодні не визначенні в національному законодавстві.

Слід зазначити, що Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» набув чинності тільки 15 листопада 2024 року, і ще немає сталої практики його застосування та впливу на врегулювання питання факторингу.

Також важливою ознакою договору факторингу є його предмет та мета, оскільки дуже часто договір факторингу плутають з договором відступлення права вимоги, а тому не тільки через назву договору можна визначити природу договору.

На жаль, у практиці трапляються випадки, коли договори факторингу порушують принцип рівності сторін, і одна сторона залишається у значно більш невігідному становищі по відношенню до іншої, або коли афілійовані особи укладають договір факторингу із третьою особою з метою реалізації наперед визначеної недобросовісної поведінки. Тому саме держава має виступати як регулятор та контролюючий орган у господарських відносинах та вживати заходів, котрі будуть унеможличувати недоб-

росовісну поведінку сторін та захищати економічні права.

У цьому зв'язку варто згадати, що у Постанові у справі 390/34/17 від 10.04.2019 Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду визначив: *добросовісність (пункт 6 статті 3 ЦК України) – це певний стандарт поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення*. Доктрина *venire contra factum proprium* (заборони суперечливої поведінки), базується ще на римській максимі – «*non concedit venire contra factum proprium*» (ніхто не може діяти всупереч своїй попередній поведінці). В основі доктрини *venire contra factum proprium* знаходиться принцип добросовісності. Поведінкою, яка суперечить добросовісності та чесній діловій практиці, є, зокрема, поведінка, що не відповідає попереднім заявам або поведінці сторони, за умови, що інша сторона, яка діє собі на шкоду, розумно покладається на них [18].

Також у Постанові у справі 910/1873/17 від 08.05.2018 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду визначив, що принцип добросовісності – це загальноправовий принцип, який передбачає необхідність сумлінної та чесної поведінки суб'єктів при виконанні своїх юридичних обов'язків і здійсненні своїх суб'єктивних прав. У суб'єктивному значенні добросовісність розглядається як усвідомлення суб'єктом власної сумлінності та чесності при здійсненні ним прав і виконанні обов'язків. *Добросовісність при реалізації прав і повноважень включає в себе неприпустимість зловживання правом*. Цей принцип впливає із конституційних положень про те, що здійснення прав та свобод людини не повинно порушувати права та свободи інших осіб. Зловживання правом – це свого роду спотворення права. *У цьому випадку особа надає своїм діям повну видимість юридичної правильності, використовуючи насправді свої права в цілях, які є протилежними тим, що переслідує позитивне право* [19].

Аналіз частини другої статті 13 ЦК України дає підстави для висновку, що *недобросовісна поведінка особи, яка полягає у вчиненні дій, які можуть у майбутньому порушити права інших осіб, є формою зловживання правом*. Формулю-

вання «зловживання правом» необхідно розуміти, як суперечність, оскільки якщо особа користується власним правом, то його дія дозволена, а якщо вона не дозволена, то саме тому відбувається вихід за межі свого права та дію без права, «injuria». Сутність зловживання правом полягає у вчиненні уповноваженою особою дій, які складають зміст відповідного суб'єктивного цивільного права, недобросовісно, в тому числі всупереч меті такого права [17]. Подібна позиція висловлена й у Постанові Верховного Суду від 12 жовтня 2021 року у справі № 311/2121/19 [16].

У юридичній літературі також визначається, що добросовісність можна визначити як прагнення сумлінно захистити цивільні права та забезпечити виконання цивільних обов'язків [29, с. 10].

Слід визначити, що система приватного права України розвивається в контексті європейської правової системи, зокрема Принципів, визначень і модельних правил європейського приватного права (DCFR), які вказують, що будь-які дії юридичної чи фізичної особи мають бути добросовісними. Також, відповідно до цих правил, поведінкою, яка суперечить добросовісності та чесній діловій практиці, є, зокрема, поведінка, що не відповідає попереднім заявам або поведінці сторони, за умови, що інша сторона, яка діє собі на шкоду, розумно покладається на них [8; 2; 27, с. 164–170].

У контексті вищенаведеного слід відзначити, що в правовій доктрині та юридичній практиці має місце і поняття «картельна змова», яка трактується як антиконкурентні узгоджені дії, котрі можуть знаходити свій прояв, зокрема, у договорах факторингу. Разом із тим, у законодавстві та юридичній практиці різних держав світу не склалося єдиного підходу до розуміння правової природи картельної змови. Так, у США, Канаді, Ізраїлі картельна змова – це злочин і за нього передбачена кримінальна відповідальність як для компаній-учасниць змови, так і для їхніх посадових осіб. Відповідно до законодавства Австралії, картельна змова це правопорушення, за яке передбачена цивільно-правова відповідальність. У Німеччині та більшості держав-членів ЄС картельна змова – це адміністративне правопорушення. У Бразилії природа картельної змови має гібридний харак-

тер: це водночас і адміністративне правопорушення, і злочин [13]. Статті 1131, 1133 Цивільного кодексу Франції визнають недійсними угоди, об'єктом яких були дії, заборонені законом, а отже і картельні угоди, заборонені Кримінальним кодексом Франції. Австрійський Закон від 07.04.1870 встановлював безумовну неприпустимість картельних угод.

Висновки. Підвищення ефективності державної політики, у тому числі у сфері захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності у законодавстві про факторинг, необхідно здійснювати не тільки за допомогою змістовних та структурних змін, а й шляхом забезпечення функціональної результативності поставлених задач. Звідси, в основу нової сучасної парадигми державної політики України у сфері факторингу має бути покладено розуміння того, що від якості чинного законодавства залежить економічна ситуація в країні, а здійснення скоординованих дій, спрямованих на покращення антимонopolного і антикартельного законодавства, – стратегічний пріоритет держави.

Захист прав суб'єктів підприємницької діяльності у законодавстві про факторинг, особливо в умовах війни, має залишатися важливим напрямом стратегії держави, зорієнтованим не тільки на сьогоднішній день, а й на те, щоб відповідати стандартам на міжнародній арені і для повоєнної економічної відбудови країни. Особливістю української практики тут є наявність як фактичної, так і конституційної спільної діяльності держави та інститутів громадянського суспільства у цій царині.

Література

1. 575/2013/EU – Capital Requirements Regulation (CRR) – Definitions. URL: <https://service.betterregulation.com/definition/40282>
2. Principles, definitions and model rules of European private law. URL: https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/EUROPEAN_PRIVATE_LAW/EN_EPL_20100107_Principles_definitions_and_model_rules_of_European_private_law_-_Draft_Common_Frame_of_Reference_DCFR.pdf
3. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку факторингу». Київ, травень 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_factoring_2020.pdf?v=4

4. Буценко І.М. Факторинг у міжнародній торгівлі. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2006. № 5. С. 54.
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
6. Дідовець О.М. Правове регулювання транскордонної сек'юритизації активів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2019. С. 85–86.
7. Дубина М.В., Жаворонок А.В., Дубина П.В. Аналіз сучасного стану ринку факторингових послуг в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2017. № 4(12). С. 134-145. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=ppre_u_2017_4_19
8. Застосування принципу добросовісності в цивільних спорах. LexInform. Юридичні новини України: веб-сайт. URL: <https://lexinform.com.ua/yuridychna-praktyka/zastosuvannya-pryntsypu-dobrosovisnosti-v-tsyvilnyh-sporah/>
9. Коломієць К.В. Договір факторингу як підстава зміни кредитора у зобов'язанні: дис. ... докт. філос.: спец. 081 – Право / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2020. С. 74.
10. Конвенція УНІДРУА про міжнародний факторинг: Міжнародний документ від 28 трав. 1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_210#Text
11. Концепція регулювання факторингу в Україні: концепція, схвалена Правлінням Національного банку в Україні 20 черв. 2023 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Conception_factoring_pr_23-06-2023.pdf?v=4
12. Костицький Василь. Вибрані проблеми теорії права: підручник. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2022. 520 с.
13. Лесенко А.О. Еволюція світових моделей політики протидії картельним змовам. 2016. CORE: веб-сайт. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/78514297.pdf>.
14. Момот Л.В. Розвиток факторингу в Україні. *Наукові праці НУХТ*. 2015. Т. 21. № 2. С. 101–102.
15. Пальчук О.І. Факторинг на ринку фінансових послуг: монографія. Київ, 2011. 164 с.
16. Постанова у справі 311/2121/196аб від 12 жовт. 2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100352186>
17. Постанова у справі 311/2145/19-ц від 04 верес. 2020 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91338015>
18. Постанова у справі 390/34/17 від 10 квіт. 2019 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81263995>
19. Постанова у справі 910/1873/17 від 08 трав. 2018 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74221169>
20. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
21. Про віднесення операцій з фінансовими активами до фінансових послуг та внесення змін до розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 03 квітня 2009 року № 231: розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0342-14#Text>
22. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
23. Склеповський Є.В. Ринок факторингових послуг в Україні. *Фінанси України*. 2010. № 9. С. 110.
24. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025_2020.pdf?v=4
25. Тараба Н.В. Зовнішньоекономічні угоди з комерційним фінансуванням: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2007. С. 139–140.
26. Фурман І.В. Процес формування ринку факторингових послуг в Україні: проблематика та шляхи розширення. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2013. Вип. 10(4). С. 351.
27. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Принципи DCFR: сутність та значення для гармонізації цивільного законодавства України з правом Європейського Союзу. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С. 164–170. URL: <http://www.clj.nuoua.od.ua/archive/18/37.pdf>
28. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, А.Г. Бірюкова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-

Суходольська А. А.

Фатеевої, І.Л. Яроцького. 2-ге вид., перероб. та доп. Харків: Право, 2014. Т. 2. 2014. 588 с.

29. Цивільний кодекс України: коментар / Є.О. Харитонов, О.М. Калитенко. Харків: Одіссей, 2003. 832 с.

30. Шабанова О. Наукові підходи до тлумачення сутності «факторинг». *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2017. № 4(12). С. 150.

Anastasiya Sukhodolska

ISSUES OF PROTECTION OF THE RIGHTS OF BUSINESS SUBJECTS IN THE LEGISLATION ON FACTORING (TRANSFERS OF LIABILITIES)

State Non-Commercial Company «State University «Kyiv Aviation Institute»
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine
E-mail: a.suhodols@gmail.com

Purpose: to research regulations and standards at the level of both national and international law, theoretical-legal, ethical, and moral principles of factoring agreements and court practice. The **methodological basis** of the research consists of comparative legal methods, special legal methods, synthesis and generalization, observation, general scientific methods of analysis. **Results:** based on a full and comprehensive study of the problems of implementing the rules in the field of protection of the rights of business entities in factoring legislation, to develop systematic conclusions and proposals that determine the ways to improve the functioning of the legal mechanism in this area of economic relations in order to determine the principles and conditions for the State to comply with the basic constitutional guarantees and international treaties ratified by the Parliament of Ukraine, as well as the powers of the executive authorities that regulate these relations in Ukraine. **Discussion:** the author establishes that the issue of protection of business entities' rights in the Ukrainian legislation on factoring requires regulation in the market of economic services and further adaptation to the EU law, comprehensive analysis of legislation and study of the practice of its implementation and judicial protection, as well as development of a single mechanism for protection of contracting parties based on the principles of equality, fairness, good faith and not contrary to the public interest.

As a result, in order to find ways to overcome the economic crisis caused by Russian aggression and ensure the country's sustainable development, it became necessary to analyze the current legislation and determine the need for novelization of legal regulation, changes in the regulation of rules and procedures in the field of economic relations, including factoring agreements.

Key words: factoring; obligations; recourse factoring; unfair behavior; good faith; cartel agreement.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2024